

**ПРОПАГАНДА КПЗУ ЛЕНІНСЬКОГО ПЛАНУ
БУДІВНИЦТВА СОЦІАЛІЗМУ І ХОДУ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ
В РАДЯНСЬКОМУ СОЮЗІ ЧЕРЕЗ ПАРТІЙНІ ВИДАННЯ
(1921—1933 рр.)**

В той час, коли народи Радянської країни успішно прокладали шлях до соціалізму, трудящі західноукраїнських земель, не погоджуючись з окупацією, всі надії на майбутнє зв'язували з республікою Рад. Їх цікавило все: сьогоднішній день радянської держави, її перші успіхи і труднощі, плани на майбутнє.

Значною мірою їх запити задовольняли комуністичні видання. Не випадково в дослідженні береться період з 1921 по 1933 рік. Саме в ці роки Комуністична партія Західної України (КПЗУ)¹ широко використовувала друковане слово. Із 190 назв окремих книг і брошур² і майже 200 періодичних видань різного типу³, виданих комуністичними організаціями Західної України, більшість належить до цього періоду.

Створений після V конференції КПЗУ (квітень 1924 р.) агітаційно-пропагандистський відділ ЦК (агітпроп) організував у Львові підпільну друкарню, яка лише до II з'їзду КПЗУ (жовтень 1925 р.) випустила 48 000 одиниць видань на 908 000 сторінках⁴. Періодично випускався партійний бюлетень. За цей період було видано його 2333 одиниць на 8900 тис. сторінках⁵. Легально виходили місячник і тижневик. За рік перед II з'їздом КПЗУ видано 49 800 примірників місячника і 5060 примірників тижневика⁶. В резолюції II з'їзду КПЗУ на звіт ЦК КПЗУ зазначалось, що «ЦК наладнав видавничу діяльність, а саме видання преси, відозв, бюлетенів, брошур і книжок, організував агітпропроботу, надавши їй більш планового та систематичного характеру»⁷.

На західноукраїнських землях поширювалися також радянські видання, що переправлялися сюди нелегально, а також видання Комуністичної партії Польщі (КПП). Так, лише за лютий—липень 1925 р. від КПП було одержано на округи Західної України 11 451 одиниць видань⁸. Серед цієї літератури, як правило, були видання, що розкривали ленінський план будівництва соціалізму і хід його здійснення в Радянському Союзі.

¹ До 1923 р. КПЗУ називалася Комуністична партія Східної Галичини (КПСГ).

² Я. Дашкевич. З історії видавничої діяльності Комуністичної партії Західної України. У зб.: З історії Української РСР, вип. 6—7. Вид-во АН УРСР, К., 1962, стор. 110.

³ Див.: Й. Цьоох. Комуністична преса Західної України. Вид-во Львівського ун-ту, 1966, стор. 13.

⁴ Архів Інституту історії партії ЦК КП України (далі — ПА ІІП ЦК КПУ), ф. 6, оп. 6—1, од. зб. 154, арк. 102.

⁵ Там же.

⁶ Там же, арк. 104.

⁷ Там же, арк. 103.

⁸ Там же, од. зб. 143, арк. 9.

Уже в 1920 р. видавництво КПСГ «Комуністична бібліотека», розташоване у Відні, надрукувало українською мовою праці В. І. Леніна «Держава і революція», «Чергові завдання Радянської влади», «Пролетарська революція і ренегат Каутський»; десятитисячним тиражем була видана Друга програма РКП(б), прийнята VIII з'їздом партії. В 1921 р. видавництво випустило українською мовою промову В. І. Леніна на III Всеросійському з'їзді комсомолу «Завдання спілок молоді» та ін.⁹ Основний тираж цих видань був направлений на Західну Україну.

Польська дифензива забороняла друкування й розповсюдження видань, які розкривали правду про республіку трудящих, а особливо творів В. І. Леніна, документів РКП(б). Так, 29 липня 1921 р. Львівська дирекція поліції повідомляла прокуратуру у справах преси при Львівському окружному карному суді про конфіскацію 124 примірників праці В. І. Леніна «Чергові завдання Радянської влади» (видання КПСГ), 69 примірників «Програми більшовиків», виданої у 1920 р. КПСГ у Відні¹⁰. Пізніше, у січні 1933 р., був конфіскований виданий в Одесі календар «Друга п'ятирічка побудови соціалізму (1933—1937 рр.)»¹¹, а також радянська брошура «Соціалістична система перемагає»¹².

Переборюючи цензурні рогатки, уміло поєднуючи легальні видання з нелегальними, вдаючись іноді до маскуванню публікованих матеріалів, КПЗУ доносила до трудящих суть ленінського плану будівництва соціалізму, здійснюваного в Радянському Союзі.

У періодичних виданнях КПЗУ були постійними рубрики про життя радянських республік. Матеріали цих рубрик підкріплювалися ленінськими положеннями з вищезгаданих праць, а також із статей «Як організувати змагання?», «Великий почин», «Про кооперацію», «Сторінки з щоденника», з праці «Про продовольчий податок», з виступів В. І. Леніна на партійних з'їздах, конгресах Комінтерну, нарадах та ін.

До цих кореспонденцій подавалися численні фотографії про новобудови соціалізму, фотодокументи, що висвітлювали нове в житті радянських робітників, інтелігенції, колгоспного селянства. Інколи вони давалися без коментарів, але зміст їх змушував трудящих замислюватися над їх оцінкою.

В Центральному Органі КПЗУ «Наша правда» (1921—1935 рр.), журналі «Земля і воля» (1925—1929 рр.), в бюлетенях агітпропу ЦК КПЗУ та інших нелегальних виданнях розкривалася керівна роль РКП(б) — ВКП(б) в будівництві соціалізму, непримиренна боротьба проти опозиціонерів, заходи по удосконаленню роботи радянського державного апарату.

Публікувалося особливо багато матеріалів про основні ланки ленінського плану будівництва соціалізму: індустріалізацію країни, соціалістичну перебудову сільського господарства, здійснення культурної революції.

З перших кроків відбудовного періоду в СРСР «Наша правда» систематично вміщувала матеріали про перебудову промисловості Радянської країни на соціалістичний лад. З її сторінок західноукраїнські трудящі довідалися про промову В. І. Леніна на засіданні комуністичної фракції Всеросійського з'їзду металістів 6 березня 1922 р.¹³ Газета опублікувала заяву В. І. Леніна про готовність радянської республіки використовувати закордонних спеціалістів з техніки і електротехніки у відбудові і розвитку радянської промисловості¹⁴. В статті «Чиї фабри-

⁹ М. Волянюк, Б. Дудикевич. Сяйво ленінських ідей. Львів, 1959, стор. 24.

¹⁰ Центральний державний історичний архів УРСР у Львові, ф. 146, оп. 8, спр. 4899, арк. 34.

¹¹ Державний архів Львівської області (далі — ДАЛО), ф. 139, оп. 5, од. зб. 596, арк. 1.

¹² Там же, од. зб. 592, арк. 1.

¹³ «Наша правда», 8 і 15 квітня 1922 р.

¹⁴ «Наша правда», 29 квітня 1922 р.

ки в Радянській республіці?» йшлося про використання приватного капіталу в середній і дрібній промисловості в умовах нової економічної політики¹⁵.

На сторінках легальних газет (особливо розрахованих на робітників) «Робітничча трибуна» і «Трибуна Robotnicza» (1922—1924 рр.), «Світло» (1925—1928 рр.), «Професійні вісті» (1927—1928 рр.), у масовій газеті «Сила» (1930—1932 рр.) та ін. розкривалися суть соціалістичної індустріалізації і її здійснення в республіці Рад, а також розвиток соціалістичного змагання на фабриках, заводах, шахтах, новобудовах соціалізму.

Так, в січні 1926 р. газета «Світло» опублікувала матеріали про роботу XIV з'їзду ВКП(б), який взяв курс на індустріалізацію країни, всупереч опозиціонерам¹⁶. Ця ж газета помістила один із розділів звітної доповіді ЦК ВКП(б) XIV з'їзду партії «Внутрішнє становище Радянського Союзу»¹⁷.

Особливо багато матеріалів про хід будівництва соціалізму в СРСР друкувала щотижнева популярна газета «Сила». Зокрема, 28 грудня 1930 р. вона помістила статтю «Швидка будова Дніпрельстану», в якій відмічались, що його будівельники працюють «світовими рекордними темпами». В січні 1931 р. півтори сторінки газети займали матеріали під рубрикою «Два роки п'ятирічки» з розділами: «Бурхливе зростання промисловості», «Перебудова сільського господарства», «Залізничний транспорт», «Матеріально-культурне становище трудящих». Газета підкреслювала, що п'ятирічний план буде виконаний достроково¹⁸. До цього ж номеру видано було безплатний додаток «Ілюстровані вісті» на восьми сторінках, де поряд з фотографіями із життя безробітних в країнах капіталу були поміщені фото з Дніпрельстану, Турксибу, новобудов Харкова, з культурного життя на Радянській Україні, з життя шахтарів Донбасу, з колгоспу і ленінградського заводу «Електросила».

З газети «Сила» західноукраїнські трудящі довідалися про відкриття у Ярославлі першого у світі заводу штучного каучуку¹⁹, про виникнення за короткий час нових радянських міст: Нового Запоріжжя, Магнітогорська, Березняків на Уралі, Хібіногорська, Караганди²⁰.

В двох номерах легального теоретичного журналу КПЗУ «Освіта» (одним із редакторів якого був Я. Галан) друкувалася стаття «П'ятирічка — перебудова народного господарства СРСР», в якій розкрита грандіозна картина соціалістичних перетворень в Радянському Союзі²¹.

В молодіжних виданнях, що виходили під керівництвом КПЗУ, публікувалися яскраві кореспонденції про участь радянської молоді, комсомолу в будівництві соціалізму.

В брошурі «До всіх працюючих Західної України», виданій ЦК КПЗУ нелегально у вересні 1933 р. у Львові, зазначалось: «Вороги Радянського Союзу, що недавно насміхалися з плану п'ятирічки як неможливої фантазії більшовиків, тепер мусять визнати, що п'ятирічка вдалася, і вже кричать про загрозу капіталістичному світові колосальних господарських досягнень»²².

Всебічно висвітлювалося також питання зміцнення союзу робітничого класу з селянством в ході будівництва соціалізму, розкривалася суть ленінського кооперативного плану і хід колективізації сільського господарства в Радянському Союзі масовими легальними газетами

¹⁵ «Наша правда», 10 лютого 1923 р.

¹⁶ «Світло», 10 січня 1926 р.

¹⁷ «Світло», 31 січня 1926 р.

¹⁸ «Сила», 4 січня 1931 р.

¹⁹ «Сила», 11 серпня 1932 р.

²⁰ «Сила», 12 липня 1932 р.

²¹ «Освіта» № 2, 1930 р. і № 3, 1931 р.

²² ДАЛО, ф. 121, оп. 3, од. зб. 864, арк. 210.

«Сельроб» (1927—1932 рр.), «Сила» та ін. Зокрема, 6 листопада 1927 р. газета «Сельроб» у статті «Історичний жовтневий декрет про землю» роз'яснювала суть прийнятого II Всеросійським з'їздом Рад Декрету про землю. В популярній, розрахованій на широкі маси трудящих, формі роз'яснювалася суть непу, підкреслювалося її політичне значення в статті «Нова господарська політика», надрукованій в молодіжному журналі «Наш стяг»²³.

В лютовому номері газети «Земля і воля» за 1928 р. була вміщена стаття «Після XV з'їзду ВКП(б)», в якій розкривалося значення рішень з'їзду про соціалістичну перебудову сільського господарства, підкреслювалося, що в питанні перебудови сільського господарства партія спирається на кооперативний план В. І. Леніна, який зводиться до планового повільного переходу дрібного селянського господарства на господарство соціалістичне шляхом кооперування²⁴.

На сторінках комуністичних видань систематично поміщалися матеріали про колективізацію в СРСР. Так, газета «Сила» 14 вересня 1930 р. цілу сторінку присвятила Радянській Україні і, зокрема, яскравим прикладам про прибутки селянина-колгоспника колгоспу «Перемога» с. Бурти Кагарлицького району на Київщині.

Комуністичні видання всесторонньо розкривали труднощі соціалістичної перебудови сільського господарства, викривали дії класових ворогів колективізації, антирадянські дії українських буржуазних націоналістів у колгоспах та радгоспах Радянської України.

«Коли серця працюючих Західної України радісно б'ються від кожного успіху наших братів за Збручем, то націоналістичну банду лють і жах огортає від тих успіхів», — відмічала комуністична брошура, направлена проти українських буржуазних націоналістів²⁵. Брошура викривала поради, які давало націоналістичне охвістя в своїх виданнях ворогам колгоспного руху на Радянській Україні.

Яскравими незаперечними фактами із життя на Радянській Україні — про колективізацію, її переваги над одноосібним господарюванням — насичені листи селян-галичан, емігрантів з Тернопільщини і Дрогобиччини на Радянську Україну, які вмістила газета «Сила»²⁶.

В 1930 р. видавництвом «Книжка» у Львові була випущена брошура революційного журналіста Кузьми Пелехатого «Що таке колективізація?» Вона користувалася великою популярністю серед західноукраїнського селянства.

Комуністичні видання Західної України розповідали про ленінську культурну революцію в Радянському Союзі, про розквіт національної за формою і соціалістичної за змістом культури радянських народів. Зокрема, ці питання всебічно висвітлювали легальні журнали «Нова культура» (1923—1924 рр.), «Культура» (1924—1934 рр.), «Вікна» (1927—1932 рр.), «Освіта» (1930 р.) та ін.

Висвітлюючи результати освітньої і культурної праці в радянських республіках, журнали підкреслювали їх значення для світового пролетаріату. «Тип єдиної трудової школи, координація загальної освіти з професійно-технічною, фактична пролетаризація вищої школи, вигублення неграмотності серед селян і робітників, створення робітничого театру, пролетаризація книжки і газети — ось результат 6-літнього існування пролетарських республік», — писав журнал «Нова культура»²⁷.

Особливо багато місця відводили ці видання питанням розвитку культури на Радянській Україні. КПЗУ підкреслювала, що українська радянська культура є інтернаціональною за змістом, культурою пра-

²³ «Наш стяг», № 2, 1921 р.

²⁴ «Земля і воля», № 1, 1928 р.

²⁵ ДАЛО, ф. 121, оп. 3, од. зб. 864, арк. 215.

²⁶ «Сила», 14 вересня 1930 р.

²⁷ «Нова культура», № 2—3, 1923, стор. 48.

цюючих мас, що українську молодь навчають говорити «українською класовою мовою», як боротися зі своїми класовими ворогами, «незалежно від їх національності»²⁸.

КПЗУ публікувала багато матеріалів про розв'язання національного питання в СРСР.

Нерідко на сторінках легальних видань КПЗУ з'являлися білі полоти — цензура конфісковувала найбільш яскраві матеріали про Радянську владу. Але, переборюючи цензурні перепони, КПЗУ доносила до трудящих правду про будівництво нового життя в СРСР, про піднесення добробуту радянського народу в ході будівництва соціалізму.

Особливо багато матеріалів, присвячених батьківщині трудящих, публікувалося на сторінках видань КПЗУ в дні, коли радянський народ відзначав Жовтневі роковини. Так, у дні 7-ї річниці Жовтня на Західній Україні поширювався виданий ЦК КПП бюлетень «Głos komunistyczny» (тези для пропагандиста), в якому був даний глибокий аналіз політичних, економічних, соціальних, культурних досягнень радянського народу, розкриті причини тріумфу соціалістичної революції²⁹.

До 8-ї річниці ЦК КПЗУ і ЦК КПП видали листівку «Восьмі роковини листопадової (Жовтневої) революції»³⁰. В листопаді 1926 р. ЦК КПЗУ видав українською і польською мовами листівку «Дев'яті роковини Великого Жовтня»³¹. В цих листівках поряд з розкриттям досягнень у будівництві соціалізму в Радянському Союзі визначалися завдання трудящих Західної України, Польщі в класовій боротьбі.

Тільки «шляхом пролетарської революції, диктатури пролетаріату і Радянської влади» повинні піти трудящі Західної України, щоб добитися тих успіхів, яких досягли в державному, господарському і культурному житті трудящі Радянської України, — писалося в листівці ЦК КПЗУ в дні 15-ї річниці Великого Жовтня³².

Видання КПЗУ пройняті почуттям пролетарського інтернаціоналізму, класової солідарності до батьківщини трудящих — Радянської держави. КПЗУ рішуче викривала ворожі плани міжнародного імперіалізму, українських буржуазних націоналістів і клерикалів проти Країни Рад. Особливо широко ці матеріали публікувалися в першотравневих номерах комуністичних видань.

Висвітлюючи в своїх виданнях героїчний шлях радянських народів у будівництві соціалізму, КПЗУ розкривала тим самим перспективи недалекого майбутнього перед трудящими Західної України, піднімаючи їх на боротьбу за соціальне і національне визволення, за возз'єднання з Радянською Україною, за торжество ленінських ідей.

J. L. PISMENNAJA

**PROPAGANDA CPWU OF LENIN'S PLAN OF THE BUILDING OF SOCIALISM
AND THE MOTION OF ITS CARRYING-OUT IN THE SOVIET UNION
THROUGH OF THE PARTY EDITIONS (1921—1933)**

Summary

This article shows how CPWU widely propagandized Lenin's plan of the building of Socialism and the motion of its carrying-out in its party editions, exposing before the working people the prospects of their nearest future, raising them on the struggle for triumph of Lenin's ideas on the west-ukrainian soils.

²⁸ ДАЛО, ф. 121, оп. 3, од. зб. 864, арк. 213.

²⁹ ПА ІІП ЦК КПУ, ф. 6, оп. 6—1, од. зб. 66, арк. 58.

³⁰ Там же, од. зб. 194, арк. 3.

³¹ Там же, од. зб. 316, арк. 10.

³² ДАЛО, ф. 121, оп. 3, од. зб. 690, арк. 144.